

**ПРО СТРАТЕГІЮ НАЦІОНАЛЬНОЇ
БЕЗПЕКИ УКРАЇНИ**

Указ Президента України від 14.09.2020 №392/2020

Про рішення Ради національної безпеки і оборони України від 14 вересня 2020 року «Про Стратегію національної безпеки України»

Відповідно до статті 107 Конституції України **постановляю:**

1. Увести в дію рішення Ради національної безпеки і оборони України від 14 вересня 2020 року «Про Стратегію національної безпеки України» (додається).

2. Затвердити Стратегію національної безпеки України (додається).

3. Визнати такою, що втратила чинність, статтю 2 Указу Президента України від 26 травня 2015 року № 287 «Про рішення Ради національної безпеки і оборони України від 6 травня 2015 року «Про Стратегію національної безпеки України».

4. Контроль за виконанням рішення Ради національної безпеки і оборони України, введеного в дію цим Указом, покласти на Секретаря Ради національної безпеки і оборони України.

5. Цей Указ набирає чинності з дня його опублікування.

Президент України В.ЗЕЛЕНСЬКИЙ

14 вересня 2020 року

URL: <https://www.eurointegration.com.ua/articles/2020/09/15/7114351/>

Президент Зеленський ввів у дію нову стратегію національної безпеки, схвалену перед тим членами РНБО.

Такий комплексний документ, що визначає напрямки розвитку безпекового сектору та до певної міри, зовнішньополітичні пріоритети, в Україні затверджується утретє. Уперше він з'явився за Ющенка, у 2007 році (за Януковича його змінили, підчистивши і без того обережні згадки про НАТО). Другу стратегію ухвалили за Порошенка, у травні 2015 року. Нинішня редакція – третя.

Цікава деталь: хоча указ підписав Зеленський, та під самою стратегією, тобто документом із пріоритетами нашої держави, стоїть підпис не президента, а глави його офісу, Андрія Єрмака. Це може видаватися дивним, але такою є традиція: попередні документи схвалювали глави секретаріату та адміністрації президента, Віктор Балоба та Борис Ложкін відповідно.

Та найбільшою несподіванкою – цього разу приємною – можна вважати зміст цього документа.

Документ рясніє згадками та жорсткими формулюваннями щодо держави-агресора, визначає амбітні завдання щодо НАТО.

А от у зовнішньополітичній сфері до пріоритетів України є питання.

Росія – агресор, Донбас – окупований

Документ сформований структурно інакше, ніж попередній і доволі системно – є підстави припустити, що його кістяк готували не на Банковій – джерела кажуть, що до його розробки був залучений Національний інститут стратегічних досліджень (НІСД).

Документ відштовхується від норми Конституції про те, що «людина, її життя і здоров'я, честь і гідність, недо-

торканність і безпека є найвищою соціальною цінністю в Україні». Реалізація цієї норми визначена як головна ціль державної політики нацбезпеки, а прагнення миру задеклароване як ключовий пріоритет.

Та попри це, документ не уникає напрому називати Росію «державою-агресором» та «окупантом». В цьому сенсі кидається у вічі разюча відмінність між політичною лексикою Зеленського та Єрмака, які усіяко намагаються уникати будь-яких образливих для РФ термінів, та Стратегією, під якою стоять підписи тих самих Єрмака за Зеленського!

Новий документ вживає навіть жорсткішу термінологію щодо російського контролю на Донбасі – його статус прирівняли до кримського.

«Де-факто владу» на цих територіях Стратегія відтепер згадує як **«російську окупаційну адміністрацію... на тимчасово окупованих територіях АР Крим та Севастополя і в окремих районах Донецької та Луганської областей»**. Для порівняння, 5 років тому йшлося про **«маріонеткові квазідержавні утворення на тимчасово окупованій території частини Донецької та Луганської областей»**, без окремого визначення окупаційної влади в Криму.

До слова, у оновленій Стратегії Криму взагалі приділено дещо більше уваги, ніж у попередній її редакції. І йдеться не лише про зростання числа згадок про нього.

Уперше одним з напрямів дій держави названий захист громадян на окупованих територіях, включно із Кримом.

«Україна захищатиме права, свободи і законні інтереси своїх громадян на тимчасово окупованих територіях Автономної Республіки Крим та міста Севастополя, реа-

лізуватиме ініціативи щодо реінтеграції цих територій, соціального захисту та підтримки населення, яке проживає на зазначених територіях, а також захисту прав і свобод осіб, що належать до кримськотатарського народу, караїмів і кримчаків, утримуватиме зазначені питання на міжнародному порядку денному» – йдеться у документі.

Це – перша згадка про кримськотатарське корінне населення півострова у документі такого статусу.

Як перемогти Росію?

Тези, які визначають шлях до повернення Донбасу та Криму, який бачить нинішнє керівництво держави, заслуговують на окрему увагу.

Звісно, жодних дат та термінів там немає, але конкретика наявна.

Зокрема, з документу випливає, що військовий шлях повернення Донбасу не розглядається або принаймні не є пріоритетним. Головний пріоритет – міжнародний тиск на РФ.

«Україна вживатиме заходів для запобігання ескалації конфлікту з Російською Федерацією, насамперед шляхом збільшення її потенційної ціни до неприйнятної для Російської Федерації рівня. Пріоритетними напрямками є посилення оборонних і безпекових спроможностей, зміцнення міжнародної підтримки України та ефективного використання міжнародної допомоги, а також збереження консолідованого міжнародного політичного, економічного та правового тиску на агресора», – йдеться у документі.

Привертає увагу те, що жодної згадки про «Мінськ» у Стратегії немає. Ба більше, президент лишив шанс для зміни переговорного формату з Кремлем та залучення

інших посередників, у тому числі в трансатлантичному форматі.

«Україна вестиме переговори з Російською Федерацією за посередництва партнерів з числа держав – членів ЄС та НАТО, а також ОБСЄ», – йдеться у Стратегії. Без жодної згадки саме про Німеччину та Францію у цьому контексті.

Окремо Стратегія обіцяє, що Україна «продовжить позовну роботу у міжнародних судових інстанціях із притягнення Російської Федерації до міжнародно-правової відповідальності». У попередній стратегії подібного твердження не було, оскільки ключові скарги «Україна проти РФ», у тому числі в Суді ООН, були подані вже після розробки цього документу.

Йдемо до НАТО – але не так, як досі

А от аббревіатура НАТО зустрічається удвічі рідше, ніж 5 років тому – 11 згадок проти 24. Втім, це не означає зменшення уваги до блоку. Навпаки – як не дивно – за меншої кількості згадок, їхня амбітність зросла. Це є природним, зважаючи на розвиток відносин із Альянсом за минулі роки.

Одним з ключових напрямів гарантування національної безпеки є «розвиток особливого партнерства з Організацією Північноатлантичного договору з метою набуття повноправного членства України в НАТО», при цьому набуття повноправного членства у блоці визначене як «стратегічний курс держави».

Для порівняння, у Стратегії, ухваленій у 2015 році, йшлося лише про «формування умов для вступу в НАТО». Та й загалом, до 2020 року включно у ній розраховували лише на «розвиток особливого партнерства з НАТО».

Та реальність перевищила амбіції, визначені за президентства Порошенка.

Україна суттєво перевиконала плани щодо зближення з Альянсом.

Як відомо, у 2018 році блок визнав за нами статус **держави, що прагне вступу до Альянсу**, (чи, спрощено, «держави-аспіранта»). У 2019 році прагнення до вступу **закріпили в Конституції**, а у 2020 Альянс офіційно надав нам статус **«партнера з розширеними можливостями»**

Що конкретно має робити Україна, щоби досягти нових цілей? Стратегія визначає такі завдання-вектори:

– *досягти у максимально стислі строки достатньої взаємосумісності Збройних Сил України та інших складових сектору безпеки і оборони з відповідними структурами держав Альянсу;*

– *суттєво активізувати реформи, які необхідно впровадити з метою досягнення відповідності критеріям членства в НАТО у рамках імплементації річних національних програм під егідою Комісії Україна – НАТО;*

– *отримати запрошення та приєднатися до Плану дій щодо членства в НАТО.*

Від редакції додамо, що напрями визначені вірно, і тепер головне, щоби так само коректною була їхня реалізація.

Втім, маємо і ложку дьогтю.

Амбітність завдань могла би бути вищою, але чомусь в РНБО випустили з уваги важливий пріоритет: у документ взагалі не увійшло прагнення України до участі у формуванні стратегії оновлення НАТО, відомою також як **#NATO2030** або **NATO reflection process**.

А це має бути пріоритетом України, якщо ми бачимо для себе місце у майбутньому Альянсі!

Виникає питання: а чи радилися автори стратегії з урядом на фінальному етапі?

Адже щонайменше в офісі профільного віцепрем'єра, в Урядовому офісі з євроінтеграції та у МЗС цим питанням опікуються вельми предметно. Лишається сподіватися, що і без фіксації цього напрямку в стратегії робота у цій сфері не припиниться.

І, насамкінець, згадаємо кілька пріоритетних реформ, критично важливих для зближення з НАТО.

Позитивна новина: стратегія зазначає, що реформа СБУ має відбутися за стандартами НАТО – Служба має перетворитися на *«уповноважений держорган у сферах контррозвідувальної діяльності та охорони державної таємниці, головний орган у загальнодержавній системі боротьби з терористичною діяльністю»*. Це може стати вагомим аргументом на користь повноцінної реформи СБУ (відповідний законопроект зараз перебуває на розгляді у парламенті).

Також Стратегія доручає *«прискорити оборонну та безпекову реформи за нормами, принципами і стандартами НАТО»* та зміцнити бойовий потенціал ЗСУ, зокрема, через *«трансформації професійної культури на основі доктринальних підходів і принципів командування й контролю, підготовки, освіти НАТО»*.

Підсумовуючи: попри дивну відсутність #NATO2030, блоки щодо НАТО та щодо протидії російській агресії вийшли доволі непоганими.

Цього не скажеш про наступний блок – зовнішньополітичні пріоритети нашої держави.

Несподівані міжнародні пріоритети

«Порошенківська» редакція Стратегії визначала лише одну державу, відносини з якою мають стратегіч-

не значення – це Сполучені штати Америки. Крім США, пріоритетними були також відносини з міжнародними організаціями (НАТО, ЄС, Рада Європи, ООН, ОБСЄ); жодну іншу державу документ виділяти не став.

Нинішня стратегія змінила цей підхід, що загалом можна вітати. Але градація ключових партнерів викликає низку запитань.

На першому місці у розділі за назвою «Основні напрями зовнішньополітичної діяльності» – ЄС та НАТО із визначеною метою про набуття повноправного членства. Тут питань немає.

Наступний рівень – 5 основних партнерів, з якими ми плануємо розвивати «всебічне співробітництво». Це США, Британія, Канада, Німеччина, Франція (саме у такому не алфавітному порядку). Співпраця із ними «має для України пріоритетний стратегічний характер та спрямовується на зміцнення гарантій незалежності й суверенітету, сприяння демократичному поступу та розвитку України», каже стратегія.

Звісно, про окремі держави з цього списку можна дискутувати; так само хтось може ставити питання, чому до переліку додали, приміром, Польщу – та загалом ці пріоритети не заперечити. Ця п'ятірка точно входить до числа тих держав Заходу, які є для нас найвагомішими партнерами.

А от далі у списку починається якась дивина.

На другому рівні за пріоритетністю ще 5 держав: Азербайджан, Грузія, Литва, Польща, Туреччина (наведені у документі за алфавітним порядком, а, очевидно, не за пріоритетністю). Із цими державами Україна **розвиватиме «стратегічне партнерство»**.

Присутність Азербайджану в цьому переліку, м'яко кажучи, дивує.

Ця держава точно не є для нас партнером у просуванні демократії. Вона не допомагає боротися з російською агресією. Економічних підстав для цього також немає: за перше півріччя 2020 року ми експортували до Азербайджану товарів на \$179 млн, це лише 0,78% українського експорту.

Так, ми імпортуємо звідти певні обсяги нафти; ба більше, формально Азербайджан є ключовим постачальником (63% імпорту сирової нафти у 1 половині 2020 року), але не йдеться про обсяги аж такої стратегічної ваги! По-перше, власний український видобуток є вищим за імпорт з Баку та має великий потенціал зростання; по-друге, Україна імпортує кількаразово більші обсяги перероблених нафтопродуктів.

Словом, поява Азербайджану у переліку стратегічних партнерів змушує замислитися – чи йдеться про прорахунок, чи про банальний лобізм (а про те, що Азербайджан **вміє «зацікавити» іноземних посадовців**, здавна ходять легенди).

А от для Румунії – чорноморської держави-члена НАТО, яка має доволі сильні антиросійські настрої і в суспільстві, і серед політиків, місця серед стратегічних пріоритетів України знову не знайшлося.

І це – ще сумніше. Бо ця держава має вагомий потенціал підтримки України, у тому числі безпекової, який Київ чомусь системно ігнорує.

Та й загалом, на жаль, ми досі недооцінюємо вагу відносин із сусідами. У пріоритетних напрямках у новій стратегії взагалі немає також Словаччини, яка має для нашої енергетичної незалежності ще більшу вагу, ніж Азербайджан – майже весь обсяг газу іде через словацький кордон. Але для неї подібного місця у Стратегії

не знайшлося. Всіх їх об'єднали у єдину групу «держав Центральної та Південно-Східної Європи», з якими ми будемо розвивати «тісні добросусідські відносини», незалежно від наявності спільного кордону.

Втім, інші зовнішньополітичні пріоритети можна лише підтримати.

Трохи нижчий рівень важливості, ніж з 10 стратегічними партнерами, Стратегія присвоїла «іншим державам Балтії (крім Литви) та державам Північної Європи». Це блок держав із «**партнерськими відносинами**». Ще дві держави-сусідки, Молдова та Білорусь, де рівень проросійських сентиментів є доволі високим, проходять у блоці «**прагматичні відносини**». А із державами Азії, Близького Сходу, Африки та Південної Америки (без виділення жодної з них) Україна розвиватиме «**взаємовигідне економічне співробітництво**».

Стратегічному партнерству з Китаєм, таким чином, покладено край. І це, певно, правильний вибір у нинішній ситуації, адже дружба з Пекіном була би здатна зруйнувати партнерство із нашим найважливішим стратегічним партнером – США. Історія з «Мотор Січчю» це дуже яскраво проілюструвала.

Між реформами і реалізмом

Попри критику окремих деталей зовнішньополітичного блоку, треба визнати: це лише невелика частина Стратегії. А загалом документ справляє дуже непогане враження.

Треба зауважити, що безпекова стратегія зачіпає не лише питання «жорсткої безпеки», як-то військову співпрацю чи реформу силового блоку. Її предметом є також економічна, енергетична, інформаційна, кібер-

безпека тощо. Окремий наголос на проведенні реформ, включаючи «повну імплементацію та подальшу адаптацію Угоди про асоціацію» як необхідний крок на шляху до членства в ЄС.

При цьому звертає на себе увагу реалістичність у оцінці стану держави. Ось лише кілька цитат, які це ілюструють:

«Джерелом загроз незалежності України, її суверенітету і демократії залишається недостатня ефективність державних органів, що ускладнює вироблення і реалізацію ефективної політики...

Непослідовність та незавершеність реформ і корупція перешкоджають виведенню української економіки з депресивного стану, унеможливають її стале і динамічне зростання, підвищують уразливість до загроз, підживлюють кримінальне середовище»

Необхідні реформи, які згадує документ як шлях до виходу з цього глухого кута, також не викликають заперечень – від боротьби з корупцією до підвищення рівня цифрової грамотності населення.

Втім, очевидно, що це – лише рамковий перелік реформ. Стратегія це на пряму визнає та зазначає: окремі напрямки мають бути деталізовані. І тут – чи не найбільша несподіванка. Вже ближчим часом РНБО має підготувати (а президент – затвердити) також **Стратегію зовнішньополітичної діяльності**. Такий документ з'явиться вперше; хоча неясно, чи буде це документ публічним, чи матиме обмежений рівень доступу.

Є шанс, що у цьому документі будуть уточнені чи виправлені речі, які викликали подив у загальній Стратегії.

Також в Україні мають з'явитися ще 14 секторальних стратегій, що стосуються нацбезпеки, як-то стратегія

енергетичної безпеки, воєнної безпеки, кібербезпеки, продовольчої безпеки тощо. Звісно, багато залежить від змісту цих майбутніх документів, тому рано говорити про «перемогу», однак фактом є те, що подібного комплексного підходу до стратегування в історії України ще не було

Крім того, якість та сміливість нинішнього документу, дає підстави для принаймні обережних позитивних сподівань.

URL: <https://www.eurointegration.com.ua/articles/2020/09/15/7114351/>